ГОМАН БАРЫСАЎШЧЫНЫ

№1, 1996 г. кошт свабодны грамадска-палітычная, асветніцкая газета

Вітаем Вас, шаноўныя чытачы!

Вы трымаеце першы нумар газеты "Гоман Барысаўшчыны". Чаму газета атрымала такую назву? Калі нехта адзін будзе распавядаць аб чымсьці, гэта можа быць цікава, але, як звычай, досыць аднабакова. Калі ж аб тым самым будуць весці гаворку адначасова шмат людзей, то такое шматгалоссе можа быць названа старым беларускім словам "гоман". Таму наша газета і завецца "Гоман Барысаўшчыны", як сканцэнтраванне разнастайных думак і шматбаковай інфармацыі аб гісторыі, сучаснасці і будучыні нашага краю.

Заснавальнікі газеты - людзі, якія не могуць абыякава глядзець на стан нашага жыцця - эканамічны, грамадска-палітычны і культурны. Газета "Гоман Барысаўшчыны" робіцца і прызначана ў першую чаргу для тых, хто лі - чыць нашы землі не правінцыяй, а краем ў цэнтры еўрапейскай дзяржавы - Беларусі. Наша газета для тых, хто жадае бачыць Барысаўшчыну эканамічна адроджанай, з квітнеючым культурным жыццём, са здаровымі жыхарамі, якія б жылі ў экалагічна чыстым асяроддзі пры гаран - таванні іх грамадзянскіх правоў. Наша газета для тых, хто думае, разважае, сумняваецца, задае пытанні, шукае адказы і мае разумныя прапановы, якія можна выказаць пад час дабразычлівай гамонкі.

Таму запрашаем усіх прыняць удзел у "Гомане Барысаўшчыны".

БАРЫСАЎШЧЫНА Ў ІХ ЛЁСЕ

З многімі куткамі Беларусі звязаны лёс і творчасць народнага песняра Янкі Купалы. Бываў ён і на Барысаўшчыне. 1932 год. З пісьменнікамі С.Баранавых, У.Хадыкам, С.Ліхадзіеўскім і іншымі. Янка Купала прымаў удзел у літаратурных вечарынах на прадпрыемствах горада, выступаў на пашыраным пасяджэнні РК ЛКСМБ, сустракаўся са студэнтамі сельгастэхнікума. 1934 год. Амаль увесь ліпень разам з пісьменнікамі В.Кавалём, І.Гурскім паэт быў у творчай камандзіроўцы ў Барысаве і раёне. Купала чытаў свае вершы на вечары партыйна-камсамольскага і прафсаюзнага актыву, гутарыў з рабочымі, піянерамі, выязджаў на раён. Пад уражаннем паездкі паэт напісаў вершы "Выпраўляла маці сына","Хвалююцца марскія хвалі","Я-калгасніца", "Калгасу "Чырвоны барэц", паэму "Барысаў", якую ён чытаў на адкрыцці памніка У.І.Леніна. Удзячныя барысаўчане надалі імя паэта сярэдняй школе N 1 і адной з вуліц горада.

Янка Маўр. Хто не ведае таленавітага пісьменніка, хто не чытаў яго захапляючых кніг для дзяцей? На жаль, не ўсе ведаюць, што пасля заканчэння Панявежскай настаўніцкай семінарыі, ён на працягу 1903-1906 гадоў настаўнічаў у Бытчанскай школе. Пасаду давялося пакінуць не па свайму жаданню. Ён быў звольнены пасля ўдзелу ў нелегальным з'ездзе настаўнікаў у Мікалаеўшчыне. Ужо ў савецкі час ён стаў адным з заснавальнікаў беларускай дзіцячай літаратуры. Многія пакаленні чытачоў захапляліся яго кнігамі: "Чалавек ідзе","У краіне райскай птушкі","Сын вады","Палескія рабінзоны","Амок","ТВТ" і іншымі. І сёння Я.Маўр - адзін з папулярнейшых дзіцячых пісьменнікаў.Яго імя надана школе ў вёсцы Бытча, на будынку якой вісіць мемарыяльная дошка ў яго гонар. У школе створаны музей.

На працягу 1916-1919,1921-1928 гадоў працаваў цырульнікам у нашым горадзе ўраджэнец вёскі Чэрнеўка Крупскага раёна Гірш Камянецкі. У Барысаве ён распачаў літаратурную дзейнасць - друкавацца стаў з 1924 года. Яго паэзія прасякнута любоўю да народа-працаўніка. Пісаў на мове ідыш. Вупусціў зборнікі "Простай дарогай", "Заказ на маладосць", "Мацней за жалеза","Вершы". У 1973 годзе ў перакладзе на рускую мову ў выдавецтве "Советский писатель" выйшаў зборнік "Дороже хлеба".

У пачатку 20-х гадоў у Барысаве працаваў інструктарам павятовага камітэта камсамола Платон Галавач. Менавіта ў гэты перыяд ён распачынае літаратурную дзейнасць. За сваё кароткае жыццё (пражыў усяго 34 гады) ён паспеў пакінуць яркі, самабытны след у беларускай літаратуры. Яго пяру належаць некалькі зборнікаў апавяданняў, аповесць "Сполах на загонах", раман "Праз гады". Выдатны пісьменнік, Платон Галавач многа часу і энэргіі аддаваў грамадскай і палітычнай рабоце. У розныя гады ён быў рэдактарам газеты "Чырвоная змена", часопісаў "Маладняк", "Полымя". Займаў пасады першага сакратара ЦК ЛКСМБ, намесніка наркома асветы БССР. Расстраляны ў 1937 годзе на падставе ілжывых абвінавачванняў.

/працяг будзе/

І.Белы

ТУТЭЙШЫЯ КРАЯВІДЫ

ДЗЕ НАША НЕ ПРАПАДАЛА-ХАЙ І ТУТ ЛЯСНЕ

УВАГА!

Рэдакцыйная рада газеты "Гоман Барысаўшчыны" запрашае ўсіх сваіх аднадумцаў да супрацоўніцтва ў зборы матэрыялаў, выданні і распаўсюджванні газеты.

КУЛЬТУРНАЕ ЖЫЦЦЁ ЦІ ЖЫЦЦЁ БЕЗ КУЛЬТУРЫ?

Досыць парадаксальнае культурнае асяроддзе склалася ў Барысаве. Беларуская нацыянальная культура амаль знішчана, а тая, што існуе, мае хутчэй элітарны характар,чым бытавы. У пэўнай меры масавая беларуская свядомасць абуджаецца толькі пад час Купалля ды асобных іншых свят. У цэлым жа свядомыя беларусы ў Барысаве рэальна знаходзяцця ў становішчы нацыянальнай меншасці. Аднак і руская мова і культура не змаглі канчаткова замацавацца ў якасці пануючых. Руская культура не стала пануючай, бо не мае гістарычных карэнняў. Чыстую рускую мову ў горадзе можна сустрэць практычна не часцей за беларускую. Тая змешаная мова, так званая " трасянка", якую мы чуем штодзень на вуліцах і ў крамах, нічога акрамя жалю не выклікае. Шмат каго з носьбітаў гэтай мовы, якіх у нас чамусьці звычайна завуць "русскоязычным населением", пэўна, дакладней было б характарызаваць як "нецэнзурноязычное население".

Здзіўляе, што пры вельмі моцным вонкавым рускім уплыве ў горадзе адсутнічае рускае культурнае таварыства. Не змаглі аб'яднацца ў культурна-асветніцкія таварыствы і барысаўцы большасці іншых нацыянальнасцяў. У той жа час прыемна адзначыць, што амаль знішчаная гарадская яўрэйская абшчына змагла не толькі аб'яднацца ў таварыства, але і найбольш актыўна працуе сярод культурна-асветніцкіх таварыстваў у горадзе.

На Барысаўшчыне на сённяшні час афіцыйна існуюць наступныя грамадскія аб'яднанні, статутная дзейнасць якіх у той ці іншай меры накіравана на культурнае адраджэнне тутэйшага краю.

1. Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны (Барысаўскае гарадское і раённае аддзяленні).

2. Яўрэйскае культурна - асветніцкае таварыства "Святло меноры".

3. Саюз палякаў Беларусі (Барысаўскае гарадское аддзяленне).

4. Беларускі Народны Фронт "Адраджэнне" (Барысаўскае гарадское аддзяленне).

НЕ ЗАБІВАЙЦЕ ПРАВЕДНІКАЎ

Прэм'ера спектакля-заўсёды падзея. Новая работа Барысаўскага народнага тэатра "Відарыс" стала падзеяй і для самаго тэатра і для ўсіх яго прыхільнікаў і шчырых сяброў.

Па жанру п'еса Ежы Юрандота "Дзевяты праведнік" - камедыя. Але тое, што мы бачым на сцэне, чым бліжэй да заканчэння, тым больш нагадвае драму.

Фантастычны пачатак - з'яўленне трох анёлаў - інтрыгуе і прымушае запабягаць думкам наперад: а што будзе далей? Адбываецца ж сапраўды незвычайнае: ажывае біблейская гісторыя пра гарады Садом і Гамору, якія былі знішчаны Богам за грахі, бо не знайшлося там нават дзесяці праведнікаў. Ажывае ў адным з сучасных Садомаў, бо як сказана ў Біблії: што было - тое было,што ёсць - ужо было, што будзе - таксама ўжо было.

Першая дзея, якая распавядае пра прыгоды трох анёлаў, што спусціліся з нябёсаў у гэты горад, каб адшукаць 10 праведнікаў, сапраўды камедыйная, нават з элементамі фрывольнасці. Як жа цяжка нам, людзям, не грашыць, калі нават анёлы спакушаюцца, не могуць разабрацца ў нашым зямным жыцці!

"Ці можна зразумець вас, людзі?! - з адчаем ускліквае галоўны анёл у час адбору праведнікаў. і сапраўды: як жа зразумець нас, калі грэшнікаў мы карануем як праведнікаў, а праведнікі змушаны хаваць сваю дабрадзейнасць, бо мы ненавідзім іх і закідваем каменнямі? і ў сляпой сваёй нянавісці нам не даходзіць, што ўсяго толькі 10 праведнікаў здольны выратаваць цэлы горад.

Спектакль ставіць пытанні, але не дае адказаў. Ён заклікае нас думаць і самім шукаць гэтыя адказы. У спектаклі няма "празрыстых" момантаў, вельмі пазнавальных у нашым штодзённым жыцці.

Трагедыяй скончыліся пошукі анёламі 10 праведнікаў. Але вельмі сімвалічна закончыліся падзеі ў той вечар у самім тэатры. Калі гледачы пачалі разыходзіцца, на сцэну выбеглі дзве дзяўчынкі і на дошцы, дзе запісваліся імёны праведнікаў, дапісалі: і нашы мамы.

Застаецца толькі падзякаваць рэжысёру тэатра Уладзіміру Буйко за творчыя пошукі, цікавыя рашэнні і бліскучыя акцёрскія работы.

Безумоўна, новая работа тэатра "Відарыс" - гэта ўдача, бо прымушае гледачоў думаць, абуджае душу. Марна спадзявацца, што ў нашым Садоме ўсе стануць калісьці дабрадзейнымі. Хоць бы навучыцца адрозніваць святло ад цемры і не пабіваць каменнямі сваіх праведнікаў.

Г. Цялінка.

СТАРЫ МЛЫН

Калі вам даводзілася быць у вёсцы Гара,магчыма, вы звярнулі ўвагу на былы вадзяны млын. Ён быў перавезены сюды з Упірэвіч і належаў памешчыку Каладзееву. У Гарэ таксама быў млын, які належаў Свідзе. З гэтым млынам, Каладзеевым і Свідам звязана цікавая гісторыя, якая адбылася амаль 100 гадоў таму.

Каладзееў і Свіда любілі гуляць у карты. Аднойчы першы з іх шмат прайграў другому, і яны пасварыліся. Каладзееў вырашыў адпомсціць крыўдзіцелю і зрабіў гэта наступным чынам. Дзесяткі рабочых на працягу лета капалі канал у тры кіламетры вакол млына. Урэшце рэшт работа была скончана, і Пліса пайшла па новаму рэчышчу, хутка размываючы берагі. Млын які раней прыносіў вялікі прыбытак, пачаў працаваць горш. Свіда з гэтым змірыцца не мог і падаў на Каладзеева ў суд. Правасуддзе было на баку Свіды, і Каладзееў вымушаны быў закапаць канал, але гэта зрабіць было ўжо не проста. Яшчэ некалькі год веснавы паводак размываў засыпанае, і Пліса зноў ішла па каналу.

Калісьці ў нашых мясцінах амаль у кожнай вёсцы, дзе ёсць рака, стаяў млын. Практычна з кожным з іх былі звязаны пэўныя гістарычныя падзеі. Але дзе зараз гэтыя млыны, дзе сядзібы, паркі, якіх было шмат. За апшнія больш як 70 год яны амаль усе знішчаны.

Рэдакцыя газеты "Гоман Барысаўшчыны" звяртаецца да чытачоў: калі вы ведаеце нейкія цікавыя гісторыі, ці маеце фотаздымкі або дакументы, звязаныя з мінулым часам, просім паведаміць у рэдакцыю. Мы ў сваю чаргу абяцаем знаёміць з імі чытачоў.

М. Мацельскі

ГАСПАДАРЧЫ ДЗЁННІК ГАННЫ ЦЮНДЗЯВІЦКАЙ

Паважаныя спадары і спадарыні! Пачынаючы друкаваць урыўкі з кнігі "Літоўская гаспадыня", мы не можам абысці увагай яе аўтарку - Ганну Цюндзявіцкую. Нарадзілася яна ў 1803 годзе ў Каралішчавічах пад Мінскам. Выйшаўшы замуж за маршалка шляхты Барысаўскага павета, значны час пражыла ў маёнтку Вільянова (зараз Кішчынаслабадскі сельсавет), дзе самастойна вяла вялікую гаспадарку (муж займаўся хутчэй за ўсё грамадскімі справамі). Яе шматгранныя веды, абапіраючыся на ўласны вопыт, дазволілі ўзняць гаспадарку на высокі ўзровень і стварыць унікальную кнігу "Літоўская гаспадыня", дзе сабраны гаспадарча-кулінарны вопыт жыхароў Міншчыны. Трэба сказаць, што займацца літаратурнай дзейнасцю жанчыне ў першай палове XIX стагоддзя лічылася нечым непрыстойным. Таму спачатку кніга выйшла ананімна, і пэўны час ніхто не ведаў сапраўднага імя аўтаркі, што не перашкодзіла выдаць " Літоўскую гаспадыню" на польскай і рускай мовах. Зараз мы прачытаем яе па-беларуску.

Як змякчыць скуру і зберагчы яе надоўга свежай і маладой

"На мой погляд, няма нічога больш грэблівага і нікчэмнага, чым гаспадыня, што занядбала хатнія абавязкі і шмат часу траціць на догляд сваёй прыгажосці, ператварыўшы гэта ў адзіную мэту і занятак свайго жыцця. Аднак прывабнасць і чароўнасць нароўні з дабрачыннасцю і мяккасцю з'яўляюцца галоўнымі рысамі, якімі боская воля зрабіла ласку надзяліць жанчын. Таму раю кожнай жанчыне не пагарджаць цнатлівымі і прыстойнымі сродкамі дзеля зберажэння сваёй маладосці і прыгажосці.

Распаўсюджанае сёння штодзённае халоднае купанне з'яўляецца не толькі сродкам захавання свежай скуры, але і загартоўвае нервы, гэтак цяпер у жанчын аслабленыя і раздражнёныя.

Для здароўя неабходны таксама зімой і ўлетку штодзённыя прагулкі пехатой на свежым паветры. Прыгажуня не мусіць ужываць свініну, а таксама моцныя напіткі, гэта значыць каву, шакалад з ваніллю, віно, піва і г.д. Крынічная вада - самы лепшы і здаровы напітак для дам.

Я ведала адну даму, што мела больш за пяцьдзесят год, але выглядала на дваццаць. Яна ніколі не мыла твар іншай вадой, акрамя як вытапленай з сакавіцкага снегу /пад сакавіцкім снегам падразумяваюць толькі той, што выпаў у гэтым месяцы: яго збіраюць не змешваючы са старым. Ваду вытапленую з яго не на агні, а ў пакоі, трымаюць у бутэльках увесь год, у склепе/. А калі такой не было, скарыстоўвала дажджавую, згатаваную з каранямі пятрушкі. Замест мыла ўжывала пшанічную булку, выпечаную без яек і масла. Гэта настолькі распрацяляла скуру, што ва ўзросце, калі ў іншых твар робіцца маршчыністы, у яе нідзе, нават пад вачамі не было ніякіх зморшчын..."

/працяг будзе/

З КОШЫКА КІРЫЛЫ КНІГАНОШЫ

Вітаю Вас, шаноўныя. Вось ізноў я з вамі і хачу як мага хутчэй падзяліцца тым скарбам, што знаходзіцца ў маім кошыку. Першы мой падарунак для жанчын. Гэта кніга "Слава і няслаўе" Ірыны Масляніцынай і Міколы Багадзяжа, якая выйшла ў выдавецтве "Народная асвета" і прысвечана жанчынам, жыццё і дзейнасць якіх у той ці іншай ступені звязана з беларускай зямлёй. Вы пазнаёміцеся з лёсам Барбары Радзівіл, Соф'і Гальшанскай, трагічным каханнем князёўны Ганны Кобрынскай, даведаецеся аб тым, якія адносіны да Беларусі маюць польская авантурыстка Марына Мнішак і расейская імператрыца Лізавета Пятроўна, а таксама аб вядомай танцаўшчыцы Апалоніі Дарэўскай, якую да апошняга свайго ўздыху кахаў апошні польскі кароль Станіслаў Аўгуст. А ўвогуле з гэтай кнігі вы даведаецеся пра славутых жанчын беларускай зямлі YI-XIX стагоддзяў, сярод якіх былі каралевы Францыі, Польшчы, Угоршчыны, царыцы Маскоўскія, імператрыцы Расейскія, Вялікія княгіні Літоўскія, асветніцы,лекаркі, авантурысткі і проста загадкавыя ліцвінкі, вядомыя на ўвесь свет сваёй прыгажосцю і жаноцкасцю.

Вядома, калі ёсць сапраўдныя жанчыны, то побач з імі знойдуцца і сапраўдныя мужчыны, Пра іх вы можаце даведацца з кнігі Вітаўта Чаропкі "Імя ў летапісе", якую выпусціла выдавецтва "Полымя". імёны такіх гістарычных дзеячоў Беларусі, як Рагвалод, Святаполк Тураўскі, Брачыслаў, Усяслаў Чарадзей, Глеб Менскі, Віцень, Гедымін, Альгерт, Кейстут, Ягайла, Вітаўт і іншыя безумоўна зацікавяць усіх, бо з ім і звязана палітычнае жыццё Еўропы X - XY стагоддзяў. Вы даведаецеся пра барацьбу Полацкага княства за сваю незалежнасць,пра ўтварэнне Вялікага княства Літоўскага, войны беларуска - літоўскай дзяржавы з Тэўтонскім ордэнам, Залатою ардою, Маскоўскім княствам, Польшчаю, пазнаёміцеся з шэрагам малавядомых фактаў, якія абвяргаюць прызнаныя догмы.

А вось гэта прыгожая кніга для тых, хто заўсёды радуе вока. Гэта - нашы дзеці. "Беларускі дзіцячы фальклор" - вось што прапануе выдавецтва "Беларусь". Зборнік уключае некалькі раздзелаў, дзе прадстаўлены амаль усе жанры беларускага музычнага фальклору для дзяцей. Тут вы знойдзеце калыханкі, лічылкі, дражнілкі, жартоўныя песні. Ёсць старонка аркестранта і харэографа. а таксама раздзел, які ўключае гульні, народныя казкі, загадкі, прымаўкі, прыказкі. Адрасуецца выхавацелям дзіцячых садоў і агульнаадукацыйных школ, кіраўнікам мастацкай самадзейнасці.

Зараз дазвольце развітацца з вамі, шаноўныя. Трэба далей несці свой кошык. Шчасцейка і здароўейка вам усім і вашым дзеткам. Пішыце мне, што вас цікавіць, аб чым хочаце ведаць, а я пашукаю патрэбныя вам кнігі. Пішыце на адрас рэдакцыі "Гоман Барысаўшчыны". Усяго добрага вам. Да хуткай сустрэчы.

Кірыла Кніганоша.

БАРЫСАЎШЧЫНА АД НАЙСТАРАЖЫТНЫХ ЧАСОЎ ДА СУЧАСНАСЦІ

Барысаўшчына мае вельмі багатую і цікавую гісторыю. Для большасці ж тутэйшых жыхароў яна застаецца невядомай. Даследаваннем мінуўшчыны займаліся такія вядомыя асобы, як Е.Тышкевіч, П.Шпілеўскі, З.Даўгяла, А.Ляўдански, В.Самцэвіч. Аднак нягледзячы на значную цікавасць даследчыкаў і краязнаўцаў да мінулага Барысаўшчыны, па сённяшні дзень агульная гісторыя нашага краю не напісана. Найбольш грунтоўнай працай пра яе мінулае, багацце культуры і традыцый з'яўляецца кніга Е.Тышкевіча "Апісанне Барысаўскага павету ", якая ўбачыла свет у 1847 годзе. Аднак і яна мае шмат недахопаў. Застаецца толькі спадзявацца, што ў хуткім часе знойдуцца даследчыкі, якія напішуць падрабязную гісторыю нашага краю. Сёння ж мы пачынаем друкаваць агляд гісторыі Барысаўшчыны, які, як мы спадзяёмся, дасць вам уяўленне аб тым, што адбывалася на нашай зямлі ў мінулыя часы.

ЗАСЯЛЕННЕ НАШАГА КРАЮ ЛЮДЗЬМІ І СТАНАЎЛЕННЕ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

Першыя тутэйшыя насельнікі

Наш край знаходзіцца ў цэнтры Беларусі. На працягу гісторыі тут жылі, межавалі, суіснавалі розныя народы, носьбіты розных культур. Нават цяпер на тэрыторыі Барысаўскага раёна можна назіраць розныя дыялекты мовы, адрозненні ў побыце, планіроўцы і архітэктуры вёсак і мястэчак.

На Барысаўшчыне сутыкаюцца ландшафты, якія характэрны да розных рэгіёнаў Беларусі. Тут маюцца палі і лясы, непраходныя балоты і ўзвышшы. Апошнія падчас не саступаюць невялічкім гарам. Неад'емнай часткай нашых краявідаў з'яўляюцца рэчкі. У мінулыя гады яны адыгрывалі значную ролю ў засяленні тутэйшых мясцін і характары дзейнасці людзей. Але такі клімат і такія краявіды былі не на працягу ўсёй чалавечай гісторыі.

Барысаўшчына не ўваходзіла ў прарадзіму чалавецтва. Першабытны чалавек не мог пранікнуць сюды яшчэ ў ашэльскі час (300 тыс. год таму). Тады клімат у нашых краях быў цяплейшы, чым зараз. Істотна адрознівалася ад сучаснай флора і фауна. Рэчы, якія звязаны з тагачаснай чалавечай дзейнасцю або якія б маглі адлюстраваць свет тутэйшых раслін і жывёл, да нас не дайшлі. Але паўночней на тэрыторыі Віцебскай вобласці знойдзены рэшткі слана, які жыў у тыя часы.

Надышоўшае ў далейшым (80-90 тыс. год таму) валдайскае абледзяненне на дзесяткі тысяч год пазбавіла магчымасці чалавека жыць у нашых краях. 30-40 тысяч год таму (у эпоху позняга палеаліту) з'явіўся homo sapiens. Аб засяленні тутэйшых мясцін людзьмі ў гэты час гаварыць не прыходзіцца, хаця на поўдні сучаснай Беларусі яны тады ўжо жылі.

13-11 тысяч год таму скончыўся апошні ледніковы перыяд. Раставанне ледніка выклікала бурныя патокі вады, якія мянялі ландшафт. Яны ж маглі змыць сляды больш ранніх пасяленняў людзей, калі яны і мелі месца. Пасля адыходу ледавіка тэрыторыю сучаснай Барысаўшчыны пачалі засяляць людзі, якія займаліся пераважна паляваннем на мамантаў, з касцей якіх рабілася жыллё ў выглядзе круглага будана, трошкі заглыбленага ў зямлю.

Зверху яно абцягвалася скурай маманта. У цэнтры памяшкання знаходзілася вогнішча.

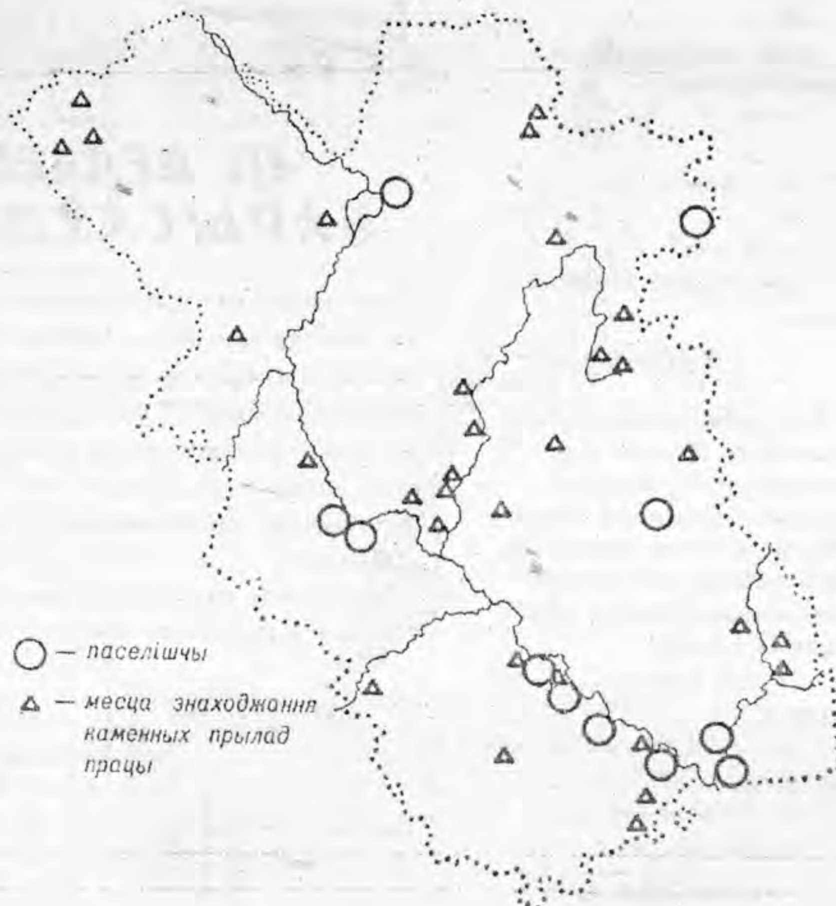
У эпоху мезаліта (IX - IY т. год да н.э.) наш край меў прынцыповыя змены як у клімаце, так і жыцці людзей. Замест мамантаў, якія перавяліся на поўнач, аб'ектамі палявання становяцца спачатку паўночныя алені, а потым, пасля далейшага пацяплення клімату - дзікія коні, быкі, бурыя мядзведзі, ваўкі і іншыя жывёлы. У гэтыя часы пачынаецца выкарыстоўванне для палявання сабак, для лоўлі птушак - сеткі. Акрамя палявання і рыбалоўства людзі займаліся зборам дзікіх пладоў і раслін. Асноўныя прыстасаванні і сродкі працы вырабляліся з костак і каменяў.

Жыллё тагачасных людзей засталося такое самае, як і ў папярэдніх насельнікаў нашага краю, толькі замест костак мамантаў выкарыстоўвалася дрэва. Свае паселішчы ў эпоху мезаліту людзі рабілі на ўзвышшах.

Найбольш старое вядомае нам паселішча ў нашым краі знаходзіцца ля Вялікага Стахава. Яно датуецца IX -Y тысячагоддзямі да нашай эры. Да YII-Y тысячагоддзяў да н.э. адносіцца стаянка каля Глівіна. Як на першым, гэтак і на другім паселішчы знойдзены шматлікія крамянёвыя прылады працы.

Этнічныя і гаспадарчыя змены на працягу YIII-II тыс.год да н.э.

YIII-Y т. год да н.э. на нашы землі праніклі плямёны з цэнтральнай часткі сучаснай Украіны. У Y-IY тысячагоддзях тутэйшыя землі ўваходзілі ў вобласць з мікралітычнай вы-

творчасцю першабытных прыладаў працы.

Асноўным заняткам тагачасных жыхароў былі паляванне і рыбалоўства. Першымі раслінамі, якія ў нас вырошчвалі, былі пшаніца, лён, проса, верагодна - ячмень. Захоўвалі збожжа нямолатым у ямахсховішчах, якія абмазывалі глінай.

У III тысячагоддзі да н.э. ў Еўропе пачынаецца першае " вялікае перасяленне народаў". Яго другая хваля карэнным чынам змяніла этнічны і дэмаграфічны расклад на тэрыторыі сучаснай Барысаўшчыны. Да нас перамясцілася вялікая колькаасць плямёнаў з сярэдняга Падняпроўя. Перасяленне адбывалася ў першую чаргу па Дняпры і яго буйных прытоках. Таму натуральна, што параўнальна хутка перасяленцы засялілі Бярэзіну. Этнічна новыя перасяленцы адносіліся да індаеўрапейцаў, а больш дакладна - да балтаў. Характэрнай рысай новых жыхароў была наяўнасць свідраваных каменных сякер, якіх багата знойдзена ў нашым краі.

Пасяленцы сталі хутка дамінаваць над плямёнамі, якія тут жылі з больш ранняга часу. Асноўным заняткам новых жыхароў была жывёлагадоўля, што дазволіла мець лепшыя ўмовы жыцця. З прыходам балтаў пачаўся хуткі рост насельніцтва. Асноўная частка папярэдніх плямёнаў была з цягам часу асімілявана, а іх меншая частка адышла ў Падзьвінне.

У нашым краі вядомы шэраг пасяленняў людзей эпохі неаліту. Яны знаходзяцца ля Вялікага Стахава, Чэрнеўкі, Беліна і ў іншых месцах.

Напрыканцы неаліту тутэйшае грамадства складалася з плямёнаў, якія ўключалі ў сабе адну - дзьве тысячы чалавек. Жыллё тагачасных людзей мела форму круга, авала, а падчас амаль прамакутніка. Яго плошча была каля 10 - 12 кв. м. Пасярэдзіне жылля мясцілася вогнішча.

У перыяд неаліту складаецца сістэма вераванняў і культаў, шмат якіх дайшлі і да нашых дзён. Так вера ў тое, што карканне вароны або выццё сабакі прыносіць няшчасце, склалася менавіта ў тыя часы.

На мяжы III і II тысячагоддзяў у нашым краі з'явілася бронза. Але з-за адсутнасці тутэйшай сыравіны яшчэ доўгі час выкарыстоўваліся вырабы з каменю. На працягу бронзавага веку працягваецца ўдасканаленне тэхнікі апрацоўкі каменю. Дзеля таго, каб зрабіць ў каменнай сякеры дзірку, бралася пустацелая костка жывёлы, насыпаўся ўнутр пясок. Пасля костка абварочвалася некалькі разоў вяроўкай. Апошняя нацягвалася на сагнутае дрэўка. Робячы рухі дрэўкам назад - наперад рабілі патрэбную адтуліну.

На мяжы III-II тысячагоддзяў да н.э. людзей, якія жылі на тэрыторыі сучаснай Барысаўшчыны, можна разглядаць як носьбітаў 2 культур. У паўднёва-заходняй частцы мела месца культура, для якой была характэрна познанеалітычная порыстая кераміка. На астатняй частцы панавала культура шнуравой керамікі.

Адбыліся істотныя змены і ў аблічы жытла. У гэты час пачалі будаваць будынкі слупавой канструкцыі. Іх аснову складалі слупы, якія забіваліся ў зямлю. Паміж слупамі, якія мелі падоўжаныя пазы, клаліся зачасаныя на канцах бярвенні. Дах такіх будынкаў быў хутчэй за ўсё двусхільны. Слупавыя жытлы рабіліся доўгімі і дзяліліся на некалькі камораў. Такая канструкцыя была абумоўлена наяўнасцю вялікіх патрыярхальных сем'яў. Колькасць насельнікаў магла даходзіць да 50 чалавек.

(Працяг будзе).

М. Мацельскі.

ПРАБЛЕМЫ ГАРАДСКОГА ТРАНСПАРТУ: ВЫЙСЦЕ ЁСЦЬ

Ох, і не шанцуе нам, шаноўныя барысаўцы, на грамадскі транспарт! Не раз будаваліся проста "напалеонаўскія" планы па вырашэнню ў Барысаве праблемы пасажыраперавозак. Вынікам усіх гэтых планаў былі бурбалкі. І прычына зусім не ў Напалеоне, які не мінуў Барысаў у 1812 годзе, і не ў А.Пушкіне, які заўсёды за ўсіх робіць. Прычыну трэба шукаць тут, у Барысаве.

* * *

На пачатку нашага стагоддзя вырашана было пабудаваць у Барысаве конку. Аднак знайшоўся інжынер, які прапанаваў пабудаваць на рацэ Сха электрастанцыю, ды пусціць не конку, а электрычны трамвай. Рака Сха надзей не спраўдзіла. У выніку Барысаў не атрымаў ні трамвая, ні конкі.

* * *

Перад вайной 1914 года былі куплены за мяжой 2 аўтобусы, якія сталі выконваць рэйсы паміж чыгуначным вакзалам і цэнтрам горада. Аднак вельмі хутка пачалася вайна і аўтобусы былі накіраваны на фронт. Барысаў зноў застаўся ні з чым.

* * *

У савецкі час у Барысаве пачалі рэгулярна хадзіць аўтобусы. Дзеля значнага паляпшэння спраў у перавозках доўгі час ішла гаворка аб пуску ў Барысаве тралейбусаў. Здавалася, што яшчэ трошкі, і наш горад будзе мець свой электрыфікаваны транспарт. Аднак тралейбуса, як раней і трамвая, Барысаў так і не дачакаўся.

* * *

Часта даводзіцца чуць, што для паляпшэння абслугоўвання пасажыраў патрэбна, каб было болей аўтобусаў. Не, не і яшчэ раз не ! Трэба не купляць дадаткова аўтобусы, а прадаць палову тых, што ёсць. Чаму? Тлумачу.

Што мы маем зараз? Уявіце, што вы прыязджаеце ў Барысаў па чыгунцы і вам трэба трапіць у старую частку горада. Але перад вашым носам, здзекліва "памахаўшы хвастом", ад'язджаюць пустыя "Ікарусы". Вам жа болей нічога не застаецца, як чакаць хвілін 30 - 40 да наступнага аўтобуса.

Уявіце, што аўтобусаў стала ў два разы болей. Вы выходзіце на прывакзальную плошчу... і перад вашым носам шпарка ад'язджаюць не два, а чатыры аўтобусы. А што атрымаецца менавіта так, можаце не сумнявацца. Ізноў прыйдзецца чакаць тыя ж вядомыя хвіліны. Ці будзе вам лягчэй ад павялічэння той колькасці?

Мо і сапраўды прадаць палову сённяшніх аўтобусаў, а на атрыманыя грошы наняць спецыяліста, які зрабіў бы так, каб аўтобусы ніколі не хадзілі "гурбой", а іх вадзіцелі не ўцякалі ад пасажыраў, а памяталі, што мэта іх працы - перавозка тых самых пасажыраў. Гэта, па-першае. А, па-другое, хочацца бачыць чалавека, які здолеў бы сваім розумам завяршыць тое, аб чым марыць Барысаў амаль 100 год - электрыфікаваць гарадскі транспарт. Хаця б частку яго па асноўных напрамках. Тады нам ніколі не прыйдзецца чакаць на прыпынках па 30 - 40 хвілін.

Ян Юроўскі.

БАРЫСАЎЦЫ СМЯЮЦЦА

Ці курыць карова?

Ідзе барысавец да студні, а ў гародзе сусед бульбу капае.

- Антось?
- Га?
- Твая карова курыць?
- Не.

-Ідзе назад ад студні і зноў пытаецца:

-Антось?
- Га?
- Дык курыць твая карова ці не?
- Не. А што?
- Там з твайго хлява дым ідзе.

Кабета

Сустрэліся неяк мужчына і жанчына. Дзецьмі яны разам раслі ў вёсцы, а потым яна выйшла замуж у Барысаў, стала такая важная кабета, што аж далей няма куды. Разгаварыліся, дык ён і пытае:

- Слухай, а колькі гэта табе год?
- А столькі, на сколькі я выглядаю.
- Ты гэтыя жарты кінь, людзі гэтулькі не жывуць.

Працаваць не будзеш!

Барысавец кажа сваёй каханай:

- Калі пажэнімся, ты будзеш толькі варыць есці, мыць бялізну і прыбіраць кватэру.Мая жонка не павінна працаваць!

Можна ехаць

Муж і жонка ўладкоўваюцца ў купэ цягніка, што адыходзіць ад перона .

-Слыніцеся, я забылася выключыць прас!

-Не турбуйся, дарагая! - супакойвае яе муж. -Я забыў закруціць кран у ваннай.

Сябры

Сустрэліся неяк двое мужыкоў ды пайшлі ў рэстаран "Спатканне". Пасядзелі добра, ды адзін і кажа:

-Давай яшчэ вып'ем! Хто знае, калі ўбачымся?

-А другі адказвае:

-Я цябе ўжо і так не бачу.

ЧАС ЗАХОЎВАЦЬ КАМЕННІ

Шмат цікавага пра мінуўшчыну нашага краю маглі б расказаць звычайныя камені. Яны ў вялікай колькасці раскіданы па ўсяму раёну. З даўніх часоў чалавек навучыўся выкарыстоўваць іх для сваіх мэтаў. Дробныя камені ішлі на вырабленне разнастайных прылад. Камені паболей выкарыстоўваліся для будаўніцтва. Не засталіся без справы і вялікія валуны. Ім пакланяліся, насілі ахвяраванні. На асобных вялікіх каменнях высякалі пэўныя знакі, сэнс якіх мы зараз далёка не заўсёды можам разгадаць. Так, пэўныя знакі можна назіраць на Князь - камені каля вёскі Божы Дар (Беразоўшчына), а таксама на камені на "Бабінай гарэ" каля вёскі Хрост. Не дзіва, што з многімі каменнямі звязаны паданні. Гэта можна сказаць аб вышэй названых валунах, аб каменнях - "быках", што знаходзяцца паміж Мсціжом і Іканамі, аб камені ля вёскі Дубяні і іншых каменнях.

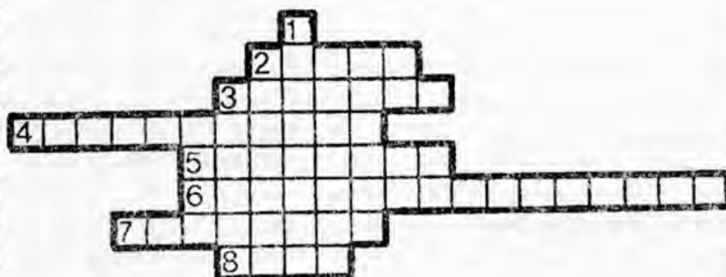
У познім сярэднявеччы з каменняў часта выраблялі крыжы. Такі каменны крыж можна назіраць каля вёскі Пупелічы (Крынічкі)...

Шмат што цікавага можна сказаць аб каменнях. Але мы запрашаем аб гэтым выказацца вас, шаноўныя чытачы. Чакаем вашых лістоў з распавядамі аб цікавых каменнях, якія знаходзяцца ў вашых ваколіцах, аб паданнях ці падзеях, звязаных з імі.

М.Мацельскі.

ЦІ ВЕДАЕЦЕ ВЫ БАРЫСАЎШЧЫНУ?

Прапануем вам адгадаць сем слоў, што размешчаны па гарызанталі. Пасля таго неабходна вызначыць прозвішча вядомага чалавека, дзейнасць якога звязана з Барысаўшчынай (1 па вертыкалі). Далей вам застаецца толькі ўказаць якую працу і ў якім годзе напісаў гэты чалавек аб нашым краі і даслаць свой адказ з запоўненай крыжаванкай на адрас рэдакцыі: 222120, г. Барысаў - 1, а/с 43. Пераможцаў чакае ўзнагарода - бясплатная падпіска на наступных 5 нумароў газеты " Гоман Барысаўшчыны".

По гарызанталі: 2 - вёска, якую "праглынуў" у XX ст.Барысаў; 3 - назва старажытнага населенага пункта на Барысаўшчыне, які ў мінулыя гады меў статус мястэчка; 4 - назва вуліцы Нармандыя - Нёман на пачатку нашага стагоддзя; 5 - гістарычная назва вёскі Крынічкі; 6 - адна з доўгіх вуліц Барысава працягласцю каля 4 км.; 7 - вёска на Барысаўшчыне, у якой да канца XVII - пачатку XVIII ст. існаваў праваслаўны манастыр; 8 - назва, якую маюць дзве ракі на Барысаўшчыне.

ЦІ ВЕДАЕЦЕ ВЫ, ШТО...

Колькасць насельніцтва Барысаўшчыны амаль роўная колькасці насельніцтва Ісландыі.

Плошча Барысаўскага раёна болей плошчы Люксембурга.

Барысаўскі раён найвялікшы ў Мінскай вобласці. На Беларусі ўсяго пяць раёнаў, якія маюць большую плошчу.

Адлегласць паміж найбольш аддаленымі часткамі Барысава складае каля 12 кіламетраў, а Барысаўскага раёна - 96 кіламетраў.

Барысаў па колькасці насельніцтва з'яўляецца дзявятым горадам са ста на Беларусі, а Барысаўскі раён па колькасці сельскага насельніцтва - сёмы са 118.

Самы найвялікшы пункт на Барысаўшчыне - 285,3 метра над узроўнем мора знаходзіцца на паўночным захадзе раёна, а самы найніжэйшы - каля 147 метраў - у Чэрнеўцы ля Бярэзіны.

Найвышэйшыя пункты ў Барысаве знаходзяцца на поўначы горада і маюць вышыню каля 190 метраў. Узровень Бярэзіны ў межах горада - трошкі болей за 151 метр.

На Барысаўшчыне працякае больш за пяцьдзесят рэк і рэчак.

Самай вялікай ракой, якая пачынаецца і сканчваецца на Барысаўшчыне з'яўляецца Сха. Яе працягласць 80 кіламетраў.

Самае вялікае возера ў нашым краі - возера Пялік (Палік). Яго плошча 7,68 квадратных кіламетраў. Максімальная глыбіня - 2,1 метра.

Самае глыбокае возера ў нашым краі знаходзіцца каля вёскі Дубяні.

Гоман Барысаўшчыны

Рэгістрацыйны нумар 595

Заснавальнікі:
І.Белы,
У.Буйко,
У.Дубаневіч,
М.Мацельскі,
М.Пучыла.

Рэдактар М.Мацельскі

Адрас рэдакцыі: г.Барысаў, 1-ы зав. К.Лібкнехта,1

Наклад 5000 паасобнікаў

Падпісана ў друк 1.08.96г.

Замова N 366

Папяровая фабрыка Барысаў вул. Завадская, 55

Адрас для лісьмаў:

222120
Барысаў - 1,
а/с 43